

Klub Przyrodników

ul. 1 Maja 22, 66-200-Świebodzin
Konto: BZ WBK SA o/Świebodzin nr 28 1090 1593 0000 0001 0243 0645
tel./fax 068 3828236, e-mail: kp@kp.org.pl, <http://www.kp.org.pl>

Świebodzin, 14 listopada 2017 r.

**Minister Środowiska
Warszawa**

W związku z projektem rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej, przedkładałam następujące uwagi:

Na wstępie zastrzec muszę, że fundamentalnie nie zgadzam się z samym mechanizmem art. 14b ust. 3 ustawy o lasach, którego elementem ma być projektowane rozporządzenie. Zgodnie z art. 14b ust. 3 przyjmuje się a priori, że „Gospodarka leśna wykonywana zgodnie z wymaganiami dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej nie narusza przepisów o ochronie poszczególnych zasobów, tworów i składników przyrody, w szczególności przepisów art. 51 i art. 52 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody”. Oznacza to, że przestrzeganie wymogów dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej zastępowałoby wobec gospodarki leśnej wszelkie inne przepisy o ochronie przyrody w lasach – w tym wskazane „w szczególności” przepisy o ochronie gatunkowej (art. 51 i 52 ustawy), ale i wszystkie inne przepisy, w tym ochronę strefową gatunków chronionych (art. 60 ustawy), ogólną ochronę obszarów Natura 2000 (art. 33 ustawy), zakaz wprowadzania gatunków obcych (art. 120 ustawy), przepisy wynikające z aktów prawa miejscowego – np. ustanowionych planów ochrony lub planów zadań ochronnych dla form ochrony przyrody w tym obszarów Natura 2000, czy zakazy obowiązujące wobec krajowych form ochrony przyrody (art. 15 ustawy oraz zakazy wprowadzone na podstawie art. 17, 24 lub 45 ustawy). Nie jest tymczasem w ogóle możliwe skonstruowanie jednego „katalogu dobrych praktyk”, który skutecznie mógłby zastąpić cały system przepisów o ochronie przyrody. Rozwiązanie przewidziane przez art. 14b ust. 3 ustawy o lasach jest też niezgodne z wymogami prawa UE.

Wejście w życie projektowanego rozporządzenia będzie skutkować praktycznym wdrożeniem wadliwego systemu prawnego opartego na wadliwym co do zasady art. 14b ust. 3 ustawy o lasach; dotychczas nie stosowanego w praktyce z uwagi na brak rozporządzenia. Zastrzegam, że zasadnicze zastrzeżenia względem tego systemu podnoszę i będę ponosił w innych formach.

Podkreślam też, że skuteczna ochrona przyrody w lasach gospodarczych nie da się ująć w jednym uniwersalnym rozporządzeniu, a wymaga rozwiązań zróżnicowanych i indywidualnych, dopasowanych do sytuacji lokalnych. Poszukiwanie metod współlistnienia gospodarki leśnej i ochrony przyrody leśnej jest złożonym zagadnieniem obejmującym całą skalę problemów o różnej skali przestrzennej – od ogólnego pytania o segregację i integrację funkcji lasu, przez mezoskalowe zagadnienie wyznaczenia sieci lasów pozostawionych dla przyrody bez użytkowania, po szczegółowe zagadnienia techniczne, jak zachowanie mikrosiedlisk, drzew

biocenotycznych czy *retention trees* (biogrup). Poszukiwania takie trwają na świecie i w Europie¹; polskie leśnictwo – niegdyś w ich awangardzie – dziś pod tym względem stało się nieco zacofane i spoczęło na laurach. Wstępnie tylko sygnalizuję, że w Polsce w tym zakresie potrzebne wydają się np.:

- Wypracowanie i wdrożenie szczególnych, wyraźnie odrębnych zasad zagospodarowania lasów o wyjątkowych walorach przyrodniczych związanych ze starymi drzewami (np. lasów z wyjątkowo cenną fauną ksylobiontyczną). W zasadach takich punkt kompromisu między potrzebami przyrodniczymi i gospodarczymi powinien być przesunięty mocno w stronę ochrony przyrody, co wyrażałoby się np., znacznie podniesionymi wiekami rębności (do poziomu 160-220 lat) znacznym przewyższaniem ze względów ekologicznych wieków dojrzałości rębnej, podwyższonymi parametrami pozostawiania biogrup, nietypowym zastosowaniem rębni, np. stosowaniem rębni ciągłej nie tylko w drzewostanach jodlowych, itp.
- Wyraźne umożliwienie szczególnego kształtowania wybranych lasów pod specyficzne lokalne potrzeby różnorodności biologicznej i jej poszczególnych elementów (np. „leśnictwo głuszcowe”, „leśnictwo lasów świetlistych”).
- Wyraźne umożliwienie trwałego pozostawiania niektórych całych drzewostanów nie użytkowanych, pozostawionych do naturalnego rozwoju, jako tzw. powierzchni referencyjnych i zbudowanie spójnej sieci takich „lasów oddanych przyrodzie” jako rusztu ekologicznego lasów gospodarczych. Rozważanie tej sieci także pod kątem łączności ekologicznej pomiędzy jej fragmentami. Wstępnie można szacować, że takie potrzeby to średnio w kraju ok. 5% drzewostanów, choć parametr ten powinien być różnicowany, w niektórych kompleksach leśnych znacznie podwyższony.
- Szersze wykorzystywanie zdarzających się nieuchronnie zjawisk katastroficznych do stworzenia powierzchni referencyjnych obrazujących naturalną regenerację ekosystemu leśnego (tak jak to zrobiono w Lesie Szast w nadleśnictwie Pisz, ale co wymagałoby replikacji także w innych sytuacjach geograficznych i ekologicznych). Szersze pozostawianie i wykorzystanie „pozostałości pokatastroficznych” (*natural disturbance legacies*) do poprawy struktury przyszłych drzewostanów z punktu widzenia różnorodności biologicznej.
- Wyraźne wprowadzenie elementu oceny „wartości biocenotycznej drzewa” przy planowaniu i wykonywaniu cięć, zwłaszcza cięć selekcyjnych i rębnych cięć częściowych lub przerębowych².
- Bardziej ambitne podejście do odbudowy zasobów martwego drewna w ekosystemach leśnych (niepokojące jest, że mimo powszechnych deklaracji troski o te zasoby, ilość martwego drewna nie wzrasta znacząco³ i w większości RDLP pozostaje na poziomie ewidentnie za niskim dla różnorodności biologicznej).
- Bardziej ambitne odtwarzanie zbliżonej do naturalnej kompozycji gatunkowej szaty leśnej, w tym ambitniejsza defragmentacja potencjalnych biochor lasów liściastych, porozcinanych obecnie sztucznymi drzewostanami iglastymi w wyniku błędów leśnictwa ubiegłego wieku.

Na wyzwania te nie da się opowiedzieć jednym, uniwersalnym wykazem dobrych praktyk.

---

¹ Por. tu np. opublikowany niedawno przegląd: KRAUS D., KRUMM F. (red.) 2013. Integrative approaches as an opportunity for the conservation of forest biodiversity. European Forest Institute. 284 pp.

² Tu można zwrócić uwagę na europejski projekt „Integrate+” i będącą jego elementem ideę powierzchni eksperymentalnych „Marteloscope”.

³ Tak wynika z danych Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasu

Sama idea istnienia „katalogu dobrych praktyk w zakresie gospodarki leśnej”, określającego pewien wspólny, minimalny, ogólnopolski standard dotyczący lasów wszystkich form własności, ma jednak sens. Sensowne jest ujęcie w tym standardzie także rozwiązań wypracowanych dotychczas w Lasach Państwowych i rozciągnięcie ich stosowania także na lasy innych form własności. Standard taki powinien jednak być tylko jednym z elementów ekosystemowego podejścia do gospodarki leśnej i integracji tej gospodarki z potrzebami ochrony przyrody – a nie elementem jedynym. Standard taki nie może wyłączać potrzeby lokalnego funkcjonowania regulacji dalej idących – jak np. innych przepisów o ochronie zasobów, tworów i składników przyrody.

Powyższe zastrzeżenia, choć niezbędne tytułem wprowadzenia, wykraczają jednak poza konsultacje przedstawionego projektu aktu prawnego. Zdają sobie sprawę, że w obecnym stanie prawnym rozporządzenie musi być wydane, bo wymaga tego delegacja ustawowa.

Z powyższymi zastrzeżeniami, przedkładam więc następujące uwagi i wnioski do projektu rozporządzenia, traktując je właśnie jako propozycję powszechnego i minimalnego standardu, o którym mowa wyżej, a nie akceptując roli, którą wyznacza obecnie rozporządzeniu art. 14b ust. 3 ustawy o lasach:

- Przed pkt. 1 dodać pkt 1' o brzmieniu: *„Prowadzący gospodarkę leśną prowadzi rozpoznanie zasobów, tworów i składników przyrody, a w szczególności cennych ze względów naukowych tworów przyrody, stanowisk chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, a także ich siedlisk oraz siedlisk przyrodniczych, poprzez prowadzenie okresowych inwentaryzacji przyrodniczych, monitoring zasobów, tworów i składników przyrody, ciągłe rejestrowanie obserwacji przyrodniczych oraz gromadzenie informacji uzyskiwanych od stron trzecich”*.

Podstawowym elementem rozpoznania zasobów przyrodniczych w celu ich uwzględnienia w gospodarce leśnej powinna być systematyczna i ciągła praca nad ich rozpoznaniem. System wizji terenowych bezpośrednio poprzedzających wykonanie prac leśnych (o którym mowa w dalszym pkt 1) jest koniecznym elementem uzupełniającym, ale nie powinien zastępować posiadania takiego podstawowego, kompleksowego rozpoznania walorów przyrodniczych lasu.

- W pkt 1 dodać, że *„Wizję terenową przeprowadza się w okresie fenologicznym i w sposób uprawdopodobniający wykrycie gatunków chronionych mogących występować w wydzielaniu lub potencjalnych miejsc ich występowania, w szczególności z udziałem osób kompetentnych w zakresie wykrywania i rozpoznawania takich gatunków i miejsc. Wizja obejmuje także miejsca czynności powiązanych z zasadniczymi pracami, np. dojazdu, zrywki, składowania drewna”*.

Jest to niezbędne, by uniknąć pozornego tylko spełnienia wymogu przez organizowanie wizji terenowej w okresie nieodpowiednim fenologicznie, a także by uniknąć nieskuteczności wizji terenowej ze względu na brak potrzebnych kompetencji o jej uczestników. Wielu leśników ma takie kompetencje, ale nie wszyscy.

Niekiedy zagrożenie dla gatunków chronionych powodują nie same prace w wydzielaniu, ale np. zrywka, dojazd czy składowanie drewna. Warto więc wyraźnie zastrzec, że także miejsca wykonywania takich czynności powinny być objęte wizją.

- Dodać pkt 1a *„Stanowiska i siedliska gatunków chronionych oraz potencjalne miejsca ich występowania uwzględnia się podczas wykonywania prac z zakresu gospodarki leśnej, w szczególności poprzez:*
  - a) pozostawienie w stanie nie zmienionym wraz z ewentualnie niezbędną strefą buforową, lub*
  - b) modyfikację szczegółów wykonania prac lub terminu ich wykonania, odpowiednio do potrzeb gatunku chronionego, lub*
  - c) wykonanie prac z zakresu gospodarki leśnej w celu poprawy cech siedliska gatunku chronionego; biorąc w szczególności pod uwagę: znaczenie stanowiska lub miejsca dla zachowania populacji gatunku we właściwym stanie ochrony, wrażliwość gatunku na oddziaływania zewnętrzne, w szczególności na pioszenie lub zmiany mikroklimatyczne, ewentualne potrzeby czynnej ochrony gatunku i możliwość ich zaspokojenia w ramach gospodarki leśnej, zamierzoną technologię prac leśnych i możliwość jej modyfikacji”*.

Bez takiego punktu same wizje terenowe nie będą skuteczne, gdyż wykryte stanowiska i miejsca nadal można by, nie naruszając wymogów dobrej praktyki, zniszczyć. Punkt (c) da podstawę do wykonania, w razie potrzeby, prac leśnych na rzecz gatunku chronionego o charakterze ochrony czynnej (np. trzebieży na rzecz odsłonięcia stanowisk termofilnych w runie).

- W pkt. 2 dodać „*lub w inny sposób zapewnić się znajomość tych stanowisk i miejsc przez wykonawcę prac*”.

Nie zawsze konieczne jest tymczasowe znakowanie. Niekiedy wystarczy okazanie tych miejsc wykonawcy prac i zaznaczenie ich na szkicu – np. gdy miejsce takie wyróżnia się samą fizjonomią (źródłisko, szczególnie okazałe drzewo, skała itp.).

- Dodać pkt 2a „*W przypadku ujawnienia występowania stanowisk gatunków chronionych lub potencjalnych miejsc ich występowania w trakcie prac, pkt 1a i 2 stosuje się odpowiednio, w tym w razie potrzeby niezwłocznie modyfikuje się sposób wykonywania prac, oraz w razie potrzeby stosuje się odpowiednie działania minimalizujące lub kompensujące wyrządzone szkody*”.

Mimo najstaranniejszych wizji terenowych i planowania prac, nieuchronne jest, że niektóre stanowiska gatunków chronionych zostaną ujawnione dopiero w toku prac – np. dopiero po ścięciu drzewa okaże się, że w jego wnętrzu występowało próchnowisko zasiedlone przez pachnicę; lub że wierzchołkowe konary drzew są siedliskiem chronionych gatunków porostów. W takich przypadkach wymagane powinno być podjęcie odpowiednich prac zabezpieczających (np. modyfikacja sposobu kontynuacji prac, pozostawienie fragmentów drzewa by umożliwić dokończenie rozwoju), a nie ignorowanie takiego stwierdzenia. Wymogi dobrej praktyki powinny zawierać procedurę na takie sytuacje.

- W pkt. 3 rozszerzyć na „*na brzegach zbiorników wodnych i cieków...*”, tj. dodać tu także cieki, które mają podobne znaczenie jak zbiorniki wodne.
- W pkt. 3 poszerzyć szerokość strefy z 10 na 25 m od linii brzegowej (tj. na szerokość odpowiadającą mniej więcej wysokości drzewostanu), co lepiej odpowiada rozumieniu „*strefy ekotonowej przy wodach*” w sensie ekosystemowym lub rozumieniu „*strefy brzegowej wód*” w sensie oceny stanu ekologicznego wód.
- Pkt 4 przeredagować na: „*W celu ochrony gniazd ptaków i ich rozmnażania się:*
  - a) Nie wycina się drzew, na których zostały zidentyfikowane gniazda ptasie o średnicy przekraczającej 25 cm⁴,*
  - b) W okresie legonym ptaków nie wycina się drzew, na których zostały zidentyfikowane zasiedlone gniazda,*
  - c) W okresie legonym ptaków nie prowadzi się prac leśnych w sąsiedztwie gniazd gatunków ptaków wrażliwych na płoszenie przez takie prace*”.
- Dodać pkt 4a „*Nie składować drewna w miejscach i terminach, w których mogłoby ono stanowić pułapkę ekologiczną dla gatunków chronionych, a jeśli jest to nieuchronne, to składowane drewno zabezpiecza się odpowiednio.*”

Problem jest ważny dla niektórych gatunków, w tym np. nadobnicy alpejskiej *Rosalia alpina*.

---

⁴ Gniazda ptasie o średnicy > 25 cm w lasach są zwykle gniazdami wielokrotnie wykorzystywanymi (niekiedy przez inny gatunek) i często służą gatunkom wymagającym szczególnej ochrony, jak np. ptakom szponiastym. Uzasadniona jest więc szczególna ochrona, w tym nie należy ich usuwać nawet w okresie, w którym nie są zajęte. O pozostawianiu takich gniazd mówi także obowiązująca w Lasach Państwowych Instrukcja Ochrony Lasu.

- Pkt 5 rozszerzyć na: „*Drzewa biocenotyczne pozostawia się do naturalnego rozpadu. Jako drzewa biocenotyczne rozumie się w szczególności:*
  - a) żywe i martwe drzewa, miejscowo spróchniałe (ze zgnilizną) oraz drzewa z owocnikami grzybów (hubami): z łatwo widoczną zgnilizną pnia (np. z widocznymi, otwartymi ranami pnia, dziuplami wypełnionymi próchnem, z uszkodzeniami od pioruna, złamane); z rakami drzewnymi, kieszeniami kory, z owocnikami grzybów (hubami); z koroną częściowo (powyżej 1/3) obumarłą (martwe konary i gałęzie w koronie);*
  - b) drzewa dziuplaste, w tym zarówno z dziuplami wykutymi, jak i z naturalnymi pustkami wewnątrz pnia, międzykorzeniowymi itp.;*
  - c) drzewa o nietypowym pokroju: tzw. niezwykle formy, drzewa pozbawione korony na skutek złamania;*
  - d) drzewa z nietypowymi formami morfologicznymi np. szyszek, kory, gałęzi;*
  - e) drzewa rodzimych gatunków biocenotycznych: naturalnie występujące lub wprowadzone, poprawiające bazę żerową zwierzyny, nektarodajne, urozmaicające krajobraz, takie jak jabłoń, grusza, czereśnia, śliwa alycza i inne;*
  - f) drzewa będące siedliskiem chronionych gatunków grzybów, roślin i zwierząt;*
  - g) drzewa o wyróżniającym się bogactwie epifitów;*
  - h) drzewa z gniazdami kolonijnych bezkręgowców, np. mrówek, os, szerszeni;*
  - i) drzewa wyraźnie wyróżniające się wiekiem lub rozmiarami w stosunku do innych drzew na tym terenie;*
  - j) drzewa stanowiące pamiątkę kultury leśnej, np. osobniki gatunków egzotycznych (wyróżniające się wiekiem lub wymiarami), powierzchniowo doświadczone założone przed 1945 r. (bez względu na gatunek);*
  - k) drzewa tworzące założenia przestrzenne, np. aleje, szpalery.*

Pozostawiane powinny być nie tylko drzewa dziuplaste, ale szerzej rozumiane drzewa biocenotyczne. Proponowane wyliczenie rodzajów drzew biocenotycznych jest zaczerpnięte w zasadzie z Instrukcji Ochrony Lasu (rozdz. 3.2) obowiązującej obecnie w Lasach Państwowych, z drobnymi uzupełnieniami na podstawie aktualnej literatury na temat cennych przyrodniczo mikrosiedlisk nadrzewnych⁵. Zachowanie tzw. „*habitat trees*” (co jest pojęciem szerszym niż drzewa dziuplaste) jest elementem każdego systemu integrującego gospodarkę leśną z ochroną przyrody⁶.

- Pkt. 6 nadać brzmienie „*Martwe drzewa, w tym wykroty i złomy, a także drzewa zamierające pozostawia się w celu zapewnienia ciągłości występowania martwego drewna i odtworzenia jego zasobów, biorąc pod uwagę że jego ilość nie może w szczególności stwarzać poważnego zagrożenia pożarowego lub ryzyka poważnego wystąpienia szkodliwych czynników biotycznych zagrażających trwałości drzewostanów*”.

Aby odbudować zasoby martwego drewna do przyrodniczo odpowiedniej ilości i jakości, trzeba pozostawiać nie tylko drzewa martwe, ale i maksymalizować pozostawianie drzew zamierających. W przeciwnym razie drzew martwych nie będzie, bo zostaną usunięte zanim staną się martwe. Przesłanką ograniczającą pozostawianie drzew na drewno martwe powinno być poważne ryzyko, a nie jakiegokolwiek ryzyko.

W skali Polski celem powinno być odtworzenie zasobów martwego drewna, a nie tylko zapewnienie ciągłości jego występowania. W większości lasów gospodarczych Polski zasoby te są obecnie silnie zubożone, w stopniu ograniczającym dla różnorodności biologicznej.

- Pkt. 7 nadać brzmienie: „*Enklawy śródleśne, na których stwierdzono stanowiska gatunków chronionych związanych z terenami otwartymi, innych cennych gatunków, siedlisk przyrodniczych właściwych dla terenów*

⁵ KRAUS, D., BÜTLER, R., KRUMM, F., LACHAT, T., LARRIEU, L., MERGNER, U., PAILLET, Y., RYDKVIST, T., SCHUCK, A., AND WINTER, S., 2016. Catalogue of tree microhabitats – Reference field list. Integrate+ Technical Paper. 16p.; WINTER S., MÖLLER G. C. 2008. Microhabitats in lowland beech forests as monitoring tool for nature conservation. Forest Ecology and Management 255 (2008) 1251–1261.

⁶ Por. KRAUS I KRUMM 2013 op. cit.

otwartych, lub które mają znaczenie biocenotyczne lub krajobrazowe, należy utrzymywać w nie pogorszonej formie, w szczególności:

- a) *poprzez koszenie łąk z usuwaniem biomasy;*
- b) *poprzez przywracanie i zachowanie naturalnego uwodnienia torfowisk;*
- c) *poprzez usuwanie, w razie potrzeby, drzew i krzewów, w zakresie uzasadnionym potrzebami ekosystemu.*

Potrzebne jest wyraźne rozszerzenie o torfowiska i ich warunki wodne; są one kluczowe dla różnorodności biologicznej w wielu kompleksach leśnych.

- Pkt. 8 nadać brzmienie *„W stanie zbliżonym do naturalnego pozostawia się źródła zbiorniki i ciekł wodne, a także źródła, źródłiska, wysięki wód podziemnych, torfowiska i inne naturalne bagna, wraz z ich strefą brzegową, rozumianą jako pas o szerokości co najmniej 25 m od linii brzegowej lub krawędzi”.*

Są to elementy szczególnie ważne dla różnorodności biologicznej w lasach, wymagające szczególnej ochrony. W stosunku do torfowisk i innych bagien, proponowane rozszerzenie wykonywałoby art 13 ust. 1 pkt 1 ustawy o lasach (dla ich zachowania konieczne jest zwykle także pozostawienie w stanie naturalnym buforowej strefy brzegowej).

- Dodać pkt 8a: *„Koryt cieków nie wykorzystuje się do zrywki drewna”.*

Jest to praktyka bardzo szkodliwa, a mająca wciąż niekiedy miejsce, wymagająca wyeliminowania.

- Dodać pkt 8b *„Na siedliskach hydrogenicznych gospodarke leśną prowadzi się z zachowaniem właściwych dla tych siedlisk warunków wodnych, w szczególności bez odwadniania tych siedlisk, a w razie potrzeby – przywracając właściwe ich uwodnienie”.*

- W pkt. 9 dodać na końcu zdania *„, w tym w szczególności potrzebę zachowania drzew i drzewostanów starych i bardzo starych, ze względu na ich szczególne znaczenie biocenotyczne”.*

Dla zachowania różnorodności biologicznej w lasach konieczne są oczywiście wszystkie fazy rozwojowe, ale szczególna troska o fazy stare i bardzo stare wynika z ich szczególnego deficytu, oczywiście zresztą w lasach gospodarczych. System gospodarki leśnej oparty jest jednak na zasadzie rotacji drzewostanów w okresie odpowiadającym mniej więcej połowie wieku osiaganego przez drzewa w warunkach naturalnych, czego normalną konsekwencją są ograniczone zasoby drzew starych i bardzo starych, w szczególności > 150-letnich. Tymczasem, to właśnie w takim wieku drzew skokowo zwiększa się ich znaczenie dla różnorodności biologicznej⁷.

- Pkt. 11 nadać brzmienie: *„Wykonując odnowienia i zalesienia należy uwzględnić:*

- a) *regionalne uwarunkowania przyrodnicze, w tym w szczególności: potencjalną roślinność naturalną właściwą regionalnie dla odpowiedniego siedliska oraz naturalne zasięgi drzew leśnych;*
- b) *regionalizację nasienną w rozumieniu przepisów o leśnym materialne rozmnożenionym;*
- c) *lokalne warunki siedliskowe i stan środowiska przyrodniczego, w tym w szczególności: zróżnicowanie mikrosiedliskowe oraz potrzebę odtwarzania i defragmentacji siedlisk przyrodniczych o których mowa w art. 26 ustawy o ochronie przyrody”.*

- W pkt. 14 zastąpić słowa *„użytkowanych cięciami zupełnym”* słowami *„użytkowanych cięciami rębny”* oraz zastąpić słowa *„zajmujące nie więcej niż 5% powierzchni zrębu”* słowami *„zajmujące nie mniej niż 5% powierzchni objętej cięciami”.*

⁷ Por. np.: MONNING CH., MÜLLER J. 2009. Critical forest age thresholds for the diversity of lichens, molluscs and birds in beech (*Fagus sylvatica* L.) dominated forests. *Ecological Indicators* 9: 922–932; LASSAUCE A., LARRIEU L., PAILLET Y., LIEUTIER F., BOUGET CH. 2012. The effects of forest age on saproxylic beetle biodiversity: implications of shortened and extended rotation lengths in a French oak high forest. *Insect Conservation and Biodiversity*, doi: 10.1111/j.1752-4598.2012.00214.x

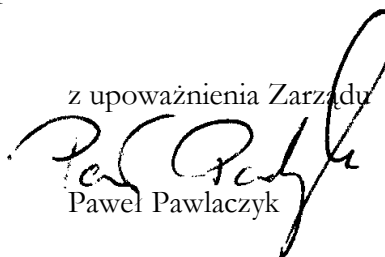
Podstawową funkcją ekologiczną pozostawiania biogrup jest zapewnienie udziału drzew bardzo starych, jako elementów biocenotycznie cennych, w strukturze przyszłych drzewostanów. Funkcja ta dotyczy drzewostanów zagospodarowanych wszystkimi rodzajami rębni. Na zrębach zupełnych biogrupy mogą także stanowić refugia przy szokowej zmianie warunków ekologicznych na zrębie, ale ta ich funkcja jest tylko dodatkowa.

Pozostawianie, przy użytkowaniu rębnym, niektórych drzew na kolejne pokolenie drzewostanu (w formie biogrup) oraz do naturalnej śmierci i rozpadu, jest działaniem kluczowym dla zachowania leśnej różnorodności biologicznej, w zakresie jej komponentów związanych ze starymi drzewami. Tylko w ten sposób można w dłuższej perspektywie czasowej zapewnić obecność w lesie drzew bardzo starych, a w konsekwencji cennych drzew biocenotycznych i związanych z nimi gatunków, a docelowo – zapewnić powstawanie i obecność martwego drewna grubowymiarowego. Bez pozostawienia niektórych drzew do wieku 150-200 lat nie ma na to szansy. W tym celu pozostawianie biogrup jest potrzebne także w rębniach złożonych⁸, w tym właśnie szczególnie w zagospodarowanych tymi rębniami drzewostanach liściastych – gdzie mamy do czynienia z szeroką grupą zagrożonych gatunków potrzebujących drzew starych i związanych z nimi mikrosiedlisk. Pozostawianie biogrup (najczęściej na poziomie co najmniej ok. 10% drzewostanu) jest zresztą rozwiązaniem pospolitym w leśnictwie europejskim i światowym (tzw. *retention trees*)⁹.

Wymogi dobrej praktyki powinny określać minimalny, a nie maksymalny udział pozostawianych biogrup. Z ekosystemowego punktu widzenia celowe może być lokalne podwyższanie tego udziału, np. stosowanie do warunków naturalnych lub szczególnych potrzeb różnorodności biologicznej. Natomiast obniżanie tej wartości stwarza ryzyko nieskuteczności ekologicznej funkcji biogrup.

- W pkt. 15 rozszerzyć „nie stosuje się cięć zupełnych bezpośrednio przy źródłach, ciekach, jeziorach, torfowiskach i innych bagnach”. „W miejscach tych zaleca się pozostawienie stref ekotonowych do naturalnego rozwoju bądź ich kształtowanie, w szczególności poprzez sadzenie krzewów, w razie ich braku, oraz ich pielęgnowanie”.

z poważaniem

z upoważnienia Zarządu

Paweł Pawlaczyk

---

⁸ Nadmienić tu warto, że w praktyce we wszystkich Lasach Państwowych biogrupy są obecnie pozostawiane także w rębniach złożonych i drzewostanach liściastych. Jednoznacznie wymaga tego (na co najmniej 5% powierzchni) posiadany certyfikat FSC, a w nie mającej tego certyfikatu RDLP Krosno została zarządzeniem RDLP wprowadzona zasada pozostawiania 5% biogrup w naturalnych siedliskach przyrodniczych, czyli w tej RDLP niemal wszędzie.

⁹ Por. syntetyczny przegląd zagadnienia: GUSTAFSSON L., BAUHUS J., KOUKI J., LÖHMUS A., SVERDRUP-THYGESON 2013. Retention forestry: an integrated approach in practical use. W: KRAUS D., KRUMM F. (eds). Integrative approaches as an opportunity for the conservation of forest biodiversity. European Forest Institute, 74-82, I lit. tam cyt..